

pochybují, že na tom sněmu, kteréhož očekávají, mnoho provésti moci budou, tak proti nepřátelům silni jsouce. A protož urgebant, ut cogitaremus, in quo essemus loco, quam multum possemus nunc efficere, si vellemus [naléhali, abychom povážili, v jakých stojíme okolnostech, jak mnoho bychom nyní mohli dokázat, kdybychom chtěli], jakou svornost a lásku vzdělati u nich v Polště; a zase, kdybychom odpírali žádostem jejich slušným, kterak by z toho mnohé zlé, nesvornost a za tím zkáza šla. Bratři zapsali [perem asi Blahoslavovým] věrně obsah této orací, od svého stanoviska však se pohnout nedali. Konečný výrok zněl při všem ujištění o dobré vůli, svaté lásce a ohotě k spolupráci, že jsou nadále hotovi jen k federativní formě společného postupu. Chtějí-li polští reformovaní užít jejich konfese při sestavení své, přeje se jim toho, ale nechť tak učiní jménem svým a nikoli jménem Jednoty, ovšem ani jménem Bratří velkopolských. Poněvadž se ani luteráni k plánu Łaského nepřipojili, nedošlo na nejbližším zemském sněmu v Piotrkowě v prosinci 1558 k očekávanému projednávání náboženské otázky, tím méně k prohlášení reformace v celé zemi. Proti nesjednoceným, byť velmi početným protestantům v řadách šlechty ovládla katolická hierarchie pole a získala další lhůtu k vnitřnímu zesílení své církve, i když na druhé straně protestantská šlechta podržela svobodu pokračovat na svých statcích v provádění reformace.

Známe-li opravdovost, s jakou Łaski hleděl pozdvihnout církev právě i v řádu a kázni po způsobu reformovaném, Bratřím přece tak blízkém, nemůžeme upřít zdůvodnění jeho úsilí o získání Bratří k těsnému spojení a potlačit otázku, zda v této situaci opravdu nebylo na nich, aby se k polským reformovaným přimkli — jako to učiní o sedmdesát let později v okolnostech pro obě strany svízelných zbytky sborů, které obojím v příboji proti-reformace zůstanou. Byla Jednota touto dobou příliš zahleděna sama do sebe? Stala se jí snad vlastní samostatnost důležitější nežli věc evangelia? Na druhé straně je však třeba pamatovat, že Bratři pokládali polskou církev, po dotavadních zkušenostech, za stejně nedokonale reformovanou jako tehdejší církev podobojí v českých zemích, které se také stranili. A stejně jako

v Čechách, pozorovali s nedůvěrou věroučnou nejednotnost polských přátel; brzy se ukáže, že v té věci měli obavy opravdu zdůvodněné. Ke skutečné jednotě bylo by třeba získat i luterány; za daného napětí mezi nimi a kalvinisty nebyla k tomu naděje, jak se Łaski musil brzy přesvědčit. Tu bylo spíše na Bratřích, aby stáli uprostřed jako prostředkující člen, jak tento úkol Jednoty po čase výslovně zdůrazní B. Simeon Turnovský, než aby se bezvýhradně připojili k jedné straně. Poněvadž pak Jednota tvořila jediný, jednotně vedený celek se společnou Úzkou radou v čele, nebylo předpokladů, aby její polská větev volila jinou cestu než Bratři v Čechách a na Moravě. Zde však bylo stále živou otázkou, jak vyřešit smírné vztah k luteránům, resp. k lutersky orientovaným novoutrakvistům. Úplný příklon ke švýcarské reformaci by vztah Jednoty k české církvi velmi ztížil. Bratři ostatně správně odhadovali vratkost nadějí na reformační převrat v Polsku. Výsledek brzy ukáže, že reformace, která nedovedla získat ani většinu kněžstva ani selský lid, byla v Polsku hnutím a úspěchy jen dočasnými. Za té situace viděli Bratři svůj úkol v činnosti, v níž byla jejich síla od počátku: budovat sbory a tak vytvářet vnitřní předpoklady, pro postup reformace a pro její skutečnou hloubku nezbytné. Činnost nepochybně nanejvýš důležitá. Ale ovšem reformace byla zavedena shora v celé řadě, ba ve většině zemí reformaci získaných tak, jak o to šlo Łaskému, rozhodnutím panovníka a sněmu. Bedlivé budování sborů mělo teprve následovat. Kromě toho si Bratři dosti neuvědomovali, že jejich způsob církevní práce vyrostl v jiných poměrech v hutských Čechách, kde se Jednota bezděky opírala o církev podobojí, třeba s ní byla ve stálém napětí. A třeba zkusila mnoho útisku vinou jejich kněží, přece to byli právě utrakvisté, kteří vybojovali tu míru svobody vyznání a církevní činnosti, které se těšili i Bratři. Myšlenka Bratří, daná opět českými poměry, aby bylo přáno několika církvím vedle sebe shromažďovat sbory, byla v této době mimo Čechy a Moravu příliš nová, ve druhých reformačních církvích nechápaná. Luterským i reformovaným šlo přece o nápravu celé církve; jak jinak, než jednotným způsobem? Łaski si nemohl s toho stanoviska počínat jinak, než jak si počínal.